

Tevfik Fikret ve Gençlik

● NURETTİN SEVİN ●

Tevfik Fikret Derneği kurucularından Nurettin Sevin'in, büyük şairin ölümünün ellinci yıldönümü dolayısıyla dergimiz için kaleme aldığı ve geçen sayıda birinci kısmını yayınladığımız yazının ikinci ve son kısmını da bu sayımızda veriyoruz.

Son elli yıl içinde dünyayı birbirine katan felâketlerin olmaması için, daha Birinci Dünya Harbinden beş altı sene evvel yazdığı «Amentü: (İnanım)» süni okuyup ona inanmak kâfidir :

«Bir tek Bütün Kudret var, Uludur, her şeyden, her garzdan temizdir; Kutsaldır, Yücedir; ona vicdanla inandım. İnsanlar «Toprak vatanım, insan nev'i milletim» diyebildiği gün, ancak bunu iz'an ettiği gün insan olur; inandım. Şeytan da bizim içimizde, Cin de; dışarda ne Şeytan ne Melek var; Dünya dönecek Cennete insanla; inandım. Yaradılıştaki tekâmül (evolution) ezeldir, bu gelişmeye Tevrat ile, İncil ile, Kur'an ile inandım. İnsan oğulları birbirinin kardeşi... Hulya! Olsun, ben o hulyaya da bin canla inandım. İnsan eti yenmez; bu teselliye içimden bir an için atalarımı unutarak inandım. Zira kan döküldükçe şiddet artar; şiddete karşı gene kan dökülür, bu birbirini besleyen karşılıklı düşmanlık kan ateşidir, kanla söndürülemez; inandım. İnsanlığın bugünkü hayatı karşılıklı kan ve kin kavgalarıyla bir mezar ömrüdür; elbette bunu ışıklar fişkıran bir kaynaşma, bir kalınma tákibedecektir; buna

imanla inandım. Çünkü insanın her şeyi bulan, doğruyu gören aklının, o büyük sihirbazın mucizesi önünde, batıl olan, yanlış olan, ters olan her şey pişmanlıkla mahvolup yerlere geçecek; inandım. Karanlıklar da, kara kuvvetler de sönecek, ve açık yüzlü Hak birdenbire bir yanardağ fişkırmasıyla parıl parıl parlayacak; inandım. Artık esirlik zincirleriyle bağlı kollar ve boyunlar çözülüp zorbalığın yumrukları o kudurmuş zincirlerle bağlanacak; inandım. Bir gün bilgi şu kara toprağı altın yapacak; her şey kültür kudretiyle olacak; inandım.»

Fikretin «Amentü» sü, görülüyor ki, büyük bir dünya devrimi ideali ile yazılmıştır. Fikret



inanıyordu ki ferdi rahatı için ailenin rahatı, ailenin rahatı için toplumun rahatı, toplumun rahatı için yurdun rahatı, yurdun rahatı için dünyanın rahatı şarttır. Atatürk'ün «Yurtta sulh, cihanda sulh» düsturunun temeli bu görüştedir. O halde dünya düzeni baştan başa değişmedikçe bu gayeye varılamaz. Bütün dünya gençleri Fikret'in «Amentü» süne göre yetiştirilirse «İnsanın melek, cihannın Cennet» olması için hiçbir engel kalmaz. «Hep iki yüzlülük pisliliği, hep kiskançık pisliliği, hep çıkarıcılık pisliliği (1) içinde yetişmiş, otuz üç sene dünya ile teması kesilmiş kuşakların ellerine Türk gençlerini teslim etmenin doğru çamıyacağına inandığı için, özlediği dünyaya Avrupa'dan dört yüz sene geri kalmış yurdumuzun gençlerini hazırlamak üzere şehirden ve eski rejim kalıntısı ailelerin tesirinden uzakta, her türlü medeni ihtiyaç ve eğlenceleri içinde tophyan bir okul kurmayı düşündü ve İkinci Meşrutiyet ilân edilir edilmez, «Yeni Mektep» adını verdiği bu okul için, 10 Şubat 1909 da anonim şirketin senetlerini çıkardı.

«Yeni Mektep» in hisse senetleriyle yönetmeliğinin önsözü olarak Tanin gazetesinin 11 Şubat 1909 tarihli sayısında yayınlanan maksat ve gayesi Türkçe, İngilizce ve Fransızca olarak bastırılmıştı. Güç kelimeleri bugünkü karşılıklarıyla değiştirilmiş tam metni aşağıdadır :

«CİDDİ BİR TEŞEBBÜS : YENİ MEKTEP

Muhakkaktır ki siyasal devrimizin, ayakta kalıp meyve vermek için, ışıklı ve fedakâr faaliyete ihtiyaç arz ettiği zeki, sağlam iradeli, dürüst, yurtsever gençleri, ancak şimdiki ihtiyaçlara uygun okullar yetiştirebilir. Biz şimdi eğitimleri için buralara emanet edilecek gençleri mümkün meritebe az vakitte, az yorgunlukla hayat mücadelesine ve gelecekteki sosyal vazifelerine tamamiyle hazırlıyacak, bu gençlerin beden kuvvetleriyle ruh melekelerini en üstün derecede geliştirmeye çalışarak, onlara mes'ut ve faydalı bir surette yaşamak san'atını öğretecek okullara her şeyden ziyade muhtacız. Netice itibariyle bu maksada hizmet edecek kültür müesseseleri kurmaya matuf bütün gayretler millî teşebbüslerin en ciddisini teşkil eder.

Mutlu devrimimizin hemen arkasından, temel tahsili Türkçe ve İngilizce üzerine tertibedilmiş böyle bir okul kurmayı tasavvur eden Tef-



Tevfik Fikret ve Allan Ramsay

fik Fikret Bey'in bu tasavvurunu haber alan dostlarından ve Türk muhiplerinden bir İngiliz **Mr. Allan Ramsay** geçenlerde İngiltere'de bulunurken tanıdıklarına bundan bahsetmiş; onlar da gereken sermayeden önemli bir kısmının hemen tedarikini üstlerine almak suretiyle Osmanlılar hakkında yeni bir dostluk eseri göstermişlerdir.

Kurulacak okul ki, yenileşme ve ilerleme örneği olacağına göre «Yeni Mektep» diye adlandırılacaktır. Eğitim bilgisinin bütün geleneklerine tâbi olarak en mükemmel eğitim şartlarını âhenkli bir tarzda bir araya toplayacağından, elli altmış bin lira radesinde bir masrafla vücuda gelecektir. Yüzde dört faizle borç verilmek üzere sarfi gereken meblâğın onbin lirası şimdiden İngiltere'de sağlanmış ve Osmanlı Bankasının Londra Şubesi bu konuda kolaylık göstermeyi vaadeylemiştir.

Bir şirket teşkil edip senetler çıkarmakla vücuda gelecek teşebbüse iştirâk eden Osmanlılar hamiyet, yabancılar insaniyet göstermiş olur. **Mr. Ramsay'nin** bu hususta gösterdiği dostça yardıma bil hassa teşekkür ederiz»

dendikten sonra böyle bir okulun kuruluşundaki âcil ihtiyacı anlatan esas maksada geçiliyor.

Bu teşebbüsüyle Fikret, ilerde mutlaka dünya insanların kardeşçe yaşamının yolunu bulacağına inandığı yeni hayata Türk gençliğini hazırlamak için o günün gençlerine ve bütün genç kuşaklara hitaben «Ferda» sını yazıyor :

FERDA (Gelecek)

Gelecek senin; senin bu yenileşme, bu devrim. Herşey senin değil mi ki zaten, sen ey gençlik. Ey şen bakışlı ümidin

yüzü, işte senin parıltın, karşında bir seher seması, temiz, bulutsuz; titriyen kucağını açmış bekliyor, atıl. Ey hayatın gülmesinden doğan tan, işte herkesin gözü sende, sen ki hayatın ümidisin; alnında yepyeni bir yıldız; yoo bir güneşle ufuklara doğ; önünde şu mihnetlerle dolu geçmiş ebediyen sönsü, sönsün ebediyen o cehennem; senin bugün cennet kadar güzel vatanın var; şu gördüğün zümrüt bakışlı, inci neş'eli kızcağız kimdir bilir misin? Vatanın! Şimdi saygısız bir göz bu nazlı çehreye - Allah esirgesin - kem bir bakışla baksa tahammül eder misin? İster misin şu ak sakalın tertemiz, muhteşem ve vakar dolu alnına, bir kirli el demem, hattâ yabancı bir el uzansın; şu mezarı razı olur musun taşta tutsun şu serseri? Elbet hayır; o mezar, o vakarlı alın, vatanın birer kutsal misalidir. Vatan gayretli insanların omuzları üstünde yükselir. Gençler vatanın bütün ümidi sizdedir. Her şey sizin, vatan da sizin, her şeref sizin! Lâkin unutmayın ki zaman çabuk, emin ve sessiz adımlarla takip eder bizi. Önden koşan, fakat gene dikkatle her izi ince ince araştırmaya yol bulan bu yanılmaz takipçinin suçlamalarıyla yüzümüz kızarırsa, yalık!

«Demi n «Gelecek senin» dedim, beni alkışladın. Hayır, bir şey senin değil, sana gelecek bir emanettir. Her şey emanettir sana ey genç, unutmama ki senolen de bir hesap arar şikâyetçi gelecek. Geçmiş sen şimdiki ibretle bakıyorsun. Gelecek: de senden böyle şüphedecek. Her uzvu ihtiyaç fırtınalarıyla sarsılan bir

kuşağın oğlusun, bunu an zaman zaman. Unutma ki içinde yaşadığın asır yıldırımların feyiz getirdiği asırdır: her yıldırımında bir gece, bir gölge devrilir, bir yücelme ufku açılır, yükselir hayat! Yükselmeyen düşer: ya ilerlemek, ya devrilmek. Yükselmeli, dokunmalı alnın semalara, doymaz insan dedikleri kuş yükselelişlere. Uğraş, didin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır! Durmak zamanı geçti, çalışmak zamanıdır!»



Mehmet ASLAN

KÖR KUYU

*Son kiremit de uçtu çatımdan
İskeleye yanaşırken halatlar koptu
Her bahçede çiçek her gökte yıldız
Benim kırık saksımda hep ayrık otu*

*Her dönemeçte biraz daha dikleşti yolum
Yırtık çarıklarla tırmanılmaz bu yokuş
Aydınlık sabahlar umarken gecelerden
Kapkara kanadını gerdi üstüme o kuş*

*Yeşil diye çırpındım her yanım limon rengi
Kör çıktı kovamı sarkıtığım kuyular
Bir söküğü dikerken yırtıldı dört bir yanım
Bir türlü uğramadı semtime bahar*

*En huysuz hayvanlar koşuldu arabama
En çürük tahtalardan yapıldı tekerlekler
Sokulmak istedim şenlikli sofralara
Amansız nöbetçiler yoluma dikildiler*

*Ya çürük ya hamdı dişlediğim her yemiş
Hep yükseklerden geçti özlediğim bulutlar
İnce kelebeklere uzanan ellerimi
Zehir dişli arılar kıyasıya saktular*

*Ben yaktıkça söndü inatçı kandillerim
Yaslandığım duvarlar bir bir yıkıldı
Ne tanrı gülümsedi ne selâm verdi kader
Ümitleri serdiğim ipleri rüzgâr kırdı*

İLHAN GEÇER

Meşrutiyetin ilk günlerinde kendisine teklif edilen Maarif Nazırlığını (Millî Eğitim Bakanlığını) reddeden Fikret, sandalye ve koltuk adamı olamazdı. O geleceğin insanlığına layık gençliği kendi elleriyle yoğurmak, okulun başında ve içinde onlarla doğrudan doğruya uğraşmak istiyordu. Galatasaray Lisesinin Müdürlüğünü vermeyi düşünenlere, «Bakanlığı kabul etmeyen Lise Müdürlüğünü beğenir mi?» diyenler olmuştu. Fakat Profesör Salih Kerem Niğâr'a yazdığı mektupta :

«Bu vazifeye olsun» kaydının mânasını bütün acılığı ile hissettiğimi söylemeye hacet yoktur. Memleketime ne suretle olursa olsun hizmetten çekinmiyeceğimi hele benim kendi feyz aldığım yuva olan Mektebi Sultani (Galatasaray Lisesi) nin feyizlenip mükemmelleşmesine elimden geldiği kadar çalışacağımı, şüphesiz bilirsiniz. Ancak bu husustaki teşebbüslerim ne derece faydalı olacaktır? orasını kim bilir.»

diyerek iş başına tam istiklalle geldikten sonra ilk an hocası Abdurrahman Şeref'in, sonra da Nail Bey'in Bakanlıkları süresince Galatasaray'ı çağdaş uygarlığın gerektirdiği sosyal faaliyetleriyle mükemmel bir eğitim yuvası haline getirdi.

Fakat bir toplum yalnız aydın erkekleriyle tam bir toplum olamazdı. 1908 Türkiye'sinde şimdi-

ki ortaokul derecesine bile yaklaşamayan Rüşdiye okullarından yüksek bir kız okulu yoktu. Kız

Sokağa Dökülen Şiir

GEÇEN ay Almanya'ya yaptığım gezi sırasında, Berlin'de Hamburg'ta gördüm: Saç-sakal perişan, kılıksız bir sürü şair bozuntusu gençler, tratuarlara tebeşirle şiirlerini yazıyor, imzalarının altına da bir teneke kutu koyarak, para topluyorlardı. Caddeye, sokağa, renkli tebeşirlerle resim yaparak gelip geçenden para dilenen oto-stopçu genç turistleri çok görmüştük ama, şairlerin, şiirlerini tükürür gibi kaldırımlara dökmesine doğrusu şaşıktık!...

Bir zamanlar (Şiir ifrazattır, salgıdır) diye bir lâf tutturulmuştu da rahmetli Cemal Nadir sokağa işeyen bir adam çizerek, altına (şiir yazar adam) diye bir lejant atmıştı. Onun gibi, Batı'nın genç şairleri de dergi sayfalarında yayınlamadıkları şiirlerini, şimdi sokaklara dökerek ayaklar altında çiğnetiyor, böylece hem para, hem de şöhret dilenciliği yapıyorlardı. Bunu gördüğüm zaman ne düşündüm biliyor musunuz? Batı'nın hulahup'u gibi, Twist'i gibi, hattâ şimdi, erkek mi, dişi mi ayırt edilmesi güç olan Beatles modası gibi çılgınlıkları, pek çabuk Türkiye sınırlarına girmektedir. Bir de bu kaldırım şairliği modası girerse, artık her adım başı şiir çiğnemekten kendimizi kurtarmıyacağız. Bizde, sokağa atılacak, çöplüğe dökülecek şiir, sanırım Batı'dan çok daha fazladır.

Çağımızda şiiri kolay yazıyor, kolay yayınlıyorlar. Daha olmazsa, üç beş genç, harçlıklarından her ay bir pay ayırarak bir dergi çıkıyor, sorumsuz alabildiğine özgür, yazıp çiziyorlar. Ama sonuç, patlayan bir balondan boşalan havaya benziyor. Hiç bir iz bırakmadan, hiçbir etki yapmadan boşlukta kaybolup gidiyorlar. Batıda da caddeye dökülen şiirin, biraz sonra yağacak yağmur damlaları altında silindiği, ökçeler altında ezildiği gibi...

Aslolan şair, şiirini de, adını da teşebirle caddeye yazan değil, mermere, tunca yazdıran, işletendir. Biz öylelerini bekliyoruz.

MEHMET ÖNDER

Öğretmen Okulu olan Darülmüallimat ancak kız ilkokullarına hoca yetiştiren bir okuldu. Fikret, Geleceğin gençliğini, geleceğin çağdaş uygarlığına yetiştireceklerin başında annelerin bulunması gerektiğine inanıyordu O sırada Abdülhamit Millet Meclisi Başkanı Ahmet Rıza Bey'e, Kandillideki Adile Sultan Sarayını hediye etmişti. Ahmet Rıza Bey bunu millete hayırlı bir müessesese haline getirmek istediğini söyleyince Fikret, Tıpkı Galatasaray Lisesi gibi batı dilleriyle öğretim yapan bir kız lisesi olarak açılmasını teklif etti ve «Bir Kız Mektebi İçin» başlıklı manzumesini yazdı. Daha kolay an-

laşılan karşılıklarıyla bu eseri okuyalım :

«Kızlarını okutmıyan millet oğullarını manevi öksüzlüğe mahkûm etmiş demektir, kaybına ağlasın.»

Osmanlılık (2)

«Ufukta kızıl bir bulut gibi ulu bir gelişmeyle çevreye titremeler, kuşgular saçıyor, şanlı ordusu her yanda şanlı ayağını tir tir titriyen, başı eğik bir itaate öptürüyor, bir küçük salı şâhane bir donanmaya ancak nasibolan şâhane bir zafer taşıyor, kendini ve an ağacının bir küçük dalı devrin dünyasına ışık salan bir yücelik kolu açıyor-

ken, bugün... hayır zannetmeyin bugün düne hasretle ağlamak, yahut dünün şanına nisbetle ölgün, geçici bir seher gülümsemesi, bir sö-nük şafak, bir gölge görmek istiyorum! Yok, bu günle dün kardeşdir onda gördüğünüz hayat özünün elbette feyzi bunda da mevcut; evet bugün siz dünki milletin hayatının mirascısısınız. Osmanlılık o dünki bahadırılık, o dünki şan; Osmanlılık o dünki hamiyet, temiz yüreklilik mahv olmamış ve olmayacaktır; bu günki kan aynıyle dünki kandır, evet, dünki kan, evet, siz birkaç atlı koskoca bir ülke fetheden Osmanlı kahramanlığının kan ve namını taşıyorsunuz, bu yaradılış, bu ten o ten! Onlar nasıl zamanlarının saygısını, o dalga dalga ışıkla ihtişamı bu sancağın çevresinde topluyabilmiş? Tarihe söyleti bu yüce gerçeği. Söyletmesek de biz o susmuyor, bakın: «Osmanlılar - diyor - sizin temiz atalarınız gerçekten bir ülkü hazinesiydi; en sağlam, en canlı bir meram ile asrın ve şüphesiz dünyanın en bahadırı onlardı; övünün, gururlanın... fakat vatan şanını tamamlamak için evlâdının tam ve mükemmel olmasını ister; o mutlaka ister ki siz de ülkeye sarılı, siz de yükselin. Yükselmek isteyenlerin kanat açmaları için uzay her zaman açıktır... Yaşamak hem vâzifedir, hem hakırd âdem oğluna. Herkes, küçük, büyük, hayat kervansarayının kon uğudur; fakat bilir, herkes bilir ki bu gün ki o konuğa çirürek ve kararsız bir konak olarak, âlem gerçekten geçici de olsa saygıya, imara ve saygıya lâyık bir baba yuvasıdır. Düşünmiyen şu varlığı boş bir seyahate benzetir; heyha! O köhne miras yuva, odur bütün insan için mukadder sığınak; hep ondadır dinler, edehalar, gele-

nekler; ondadır bütün insanlığın kültür hârikaları. Aldatır dünyaya boş nazarla bakan kendi kendini... Yaradılış sarayının yüce başına güneş gibi tac giydiren bu hârikalardır.» Osmanlılar, asırların gelişmesine yabancı kal mak yıkılışa doğru eğilmektedir; yükselme kültürsüz olmuyor. Medeniyet, ki en kutsal gayedir, o gayeye koşmak ve ilkin millette kaabiliyeti canlandırmak için asil, meyvalı bir ülkü çabasıyla hayatın beşiği, kurtuluşun beşiği olan ana kucağı donatılmak ister... Evet anaların yüreği medeniyetin en kutsal cennetidir; en geri, en âciz, en feleğin sillesini yemiş millet, kadınlığı cehalete kardeş eden millettir! Verin, verin, kalbin, cömertliğinin, hele bilginin yarattığı her şeyde kızların, bu muazzez çiçeklerin bir hakkı var verin.» (3)

Diyen Fikret gençliğe, kadın erkek bütün gençliğe sonuna kadar inanan; hattâ ölümü ile neticelenen hastalığında, odasından çıkamadığı günlerde bile öğrencilerini âşiyanda sedirine uzanmış olduğu halde okutur ve halsizlik duyduğu zaman ilâcını getirtir ve derslerine devam ederdi. Meşrutiyetten sonraki siyasi boğuşmalar memlekette diktatörlüğün hortlamasına sebep olduğu zaman, en acı lisanla sebep olanları tel'in ettiği günlerde bile gençliğe olan güvenini bir an kaybetmemişti. O lânetlerin arkasından «Rûbabın Cevabı» manzumesiyle vatana hi tabederek :

«Sen hiç mükedder olma senin
öz oğulların,
«Şefkatli kızların da var; onlar
sabur, asil
«Bir fazilet ve hak aşkı ile,
senin şimdi pek elemli pek
kararmış durlan o aziz alına
parlak taşlar örecekler ve

sen yine - Şarkın Melek Perisi ve Kutsal Ecesi - güzelliğin, güzelliklerin ve feyizlerinle her sesi peşinde nağmelendireceksin, güneş gibi. Ben böyle isterim seni: hep geceye yabancı, hep ışık, hep seher dolu bembeyaz bir alın! Karşında benim ruhumun son nağmesi uzun bir ümit haykırışı olacaktır... Ümit!... Ümit!...»

Onun inandığı gençliğin içinden, onun inandığı şeylere bütün kalbiyle inanan, onu daima seven ve sayan bir kurtarıcı çıktı, Fikretin istediği bir gençlik yarattı: «Dünyada en hakiki mürşit ilimdir» parolasıyla yarının ve yarınların kapılarını onlara ardına kadar açtı ve elli sene evvel bugün ruhunun son nağmesi olan bir ümit haykırışıyle ebediyete göçen Fikret'in ümidi gerçek anlamına kavuştu.

- (1) «Hep levisi riya, levisi haset, levisi teneffu, yalnız bu ve yalnız bunun ümmidi tereffu» (Sis, Tefvik Fikret)
- (2) Fikret'in «Osmanlı» sözüne takılanlar oluyor. Halbuki 1908 Türkiyesi bir Milletler Topluluğu halindeydi. Bugünkü gibi, yabancı unsurlardan ayıklanmış bir Türk Cumhuriyeti değildi. Tıpkı «Britanya Milletler Topluluğu» gibi Osmanlı adı altında bunları toplamak kaabil oluyordu. Türk sözü ayırıcı olabilirdi; nitekim öyle oldu ve neticede Türkiye Sevr'in dar hudutları içine tıklamak istendi. Eğer Atatürk gibi dahi bir kudret yetişmeseydi Türklük öylece kalmaya, hattâ yok olmaya mahkûm olurdu. Fikret, nefret ettiği saltanat kaygısıyla değil, sırf büyük bir sarsıntı ile Türklüğün ezilmemesi için bu sözü kullanırdı.
- (3) Bugün Kandilli Lisesi olan bu bina ya Tefvik Fikret Kız Lisesi adını vermek zamanıdır.



H. Arif DURUCU

